

Helenistik Dönem'den Geç Antik Çağ'a Kadar Kataonia Bölgesi

Cataonia Region From Hellenistic Period To Late Antiquity

Deniz YILDIZTURAN

Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

deniz.yildizturan@lisansustu.selcuk.edu.tr

ORCID Numarası|ORCID Numbers: 0000-0002-5214-6592

Öz

Anadolu'daki Pers egemenliği döneminde satraplık, Helenistik Dönem'de krallık, Roma ve Geç Roma dönemlerinde ise Kappadokia Eyaleti'nin idari bir bölgesi olan Kataonia, ticari ve askeri yolların üzerinde olması ve çeşitli yönetsel birimlerin sınırlarının kesiştiği bir noktada yer alması sebebiyle önemini koruyan bir bölge olmuştur. Bölgenin şekillenmesinde Antitoros Dağları ile bu dağlar arasında yer alan vadi ve ovalar belirleyici unsur olmuştur. Kataonia'nın önemini artıran başlıca olay ise Kappadokia Krallığı'nın kurucusu sayılan III. Ariarathes'in bölgeyi ilhak etmesi ve böylelikle kral unvanına sahip olmasıdır. Dar anlamda batıdan doğuya Tufanbeyli, Göksun, Afşin ve Elbistan ilçelerini kapsayan bölge hakkında parçalar halinde bilgiler bulabilsek de antik yazarlarca detaylı bilgiler verilmemiştir. Buna rağmen bölgede özellikle Roma Dönemi'ndeki yollar hakkında bizlere bilgi veren birçok miltası bulunmaktadır. Genel olarak yerleşimlerin yaygın ve büyük olmadığı Kataonia'nın başkenti konumundaki Komana, önemli bir dinsel merkez olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kataonia, Helenistik Dönem, Geç Antik Çağ

Abstract

Cataonia which was satrap in Anatolia during the Persian sovereignty, kingdom in Hellenistic Period, an administration region of Cappadocia province in Roman and Late Roman Empire period was an important region for a long time due to the fact that It was located on trade and military routes and on a point where various administrative units are crossed. Anti-Taurus Mountains and valleys and plains in these mountains have been decisive factor for shaping the region. Primary event that increased importance of Cataonia was the fact that Ariarathes III., which is considered as founder of Kingdom of Cappadocia, annexed the region and gained title of king. Although we can find piecewise information about the region that consists of Tufanbeyli, Göksun, Afşin and Elbistan, in narrow terms ranging west to east respectively, antique authors did not mention detailed informations. However, there are lots of milestones in the region that give us information about roads in the Roman Period. Considered as the capital of Cataonia, Comana where settlements are not usually big and common had been an important religious center.

Keywords: Cataonia, Hellenistic Period, Late Antiquity

Giriş

Kappadokia'nın stratejik konuma sahip bölgelerinden birisi olan Kataonia¹, önemli ticari ve askeri yol güzergahları üzerinde bulunmaktaydı. Herodotos, Kral Yolu'nun Mazaka-Melitene yol hattını izleyip Tanrıça Ma (Enyo) kültü için çok önemli bir konuma sahip olan Komana² kentinden geçmiş olabileceğini belirtmektedir.³ Yolun daha sonra Göksun ve Afşin ilçelerinden geçerek Malatya'ya

¹ Plinius Kataonia'nın Kappadokia içindeki konumu hakkında bilgi vermektedir. NH VI.8; Ruge 1919, 2478-9.

² Ruge 1921, 1127.

³ Hist. V. 52-54.

doğru uzandığı düşünülmektedir. Kral Yolu'nun özellikle Antitoroslar arasından geçtiği bu kesiminin MÖ 4. yüzyılın başlarında Kilikia Krallığı'nın kuzeydoğudaki sınır bölgesi olduğu ifade edilmektedir.⁴

Harita 1: Kataonia'nın konumu ve komşu bölgeler (Panichi 2005, 201).

Kataonia sözcüğünün kökeninde yer alan ve “*alt-altta*” anlamına gelen *katta* ifadesinin Hititçe bir edat olduğu ve Luvice bir son ek olan *-wanni* (Hititçe karşılığı *-umna*) ile tamamlandığı ifade edilmektedir.⁵

Başka görüşlere göre ise *Katta-wanni* kelimesinin Luvice bir sıfat olduğu ve “*katta'ya ait olan*” anlamına gelebileceği belirtilmektedir. Bu sıfat, Helenistik Kappadokia'nın güneydoğusunda bir bölge olan Kataonia (Καταονία) adının altında yatmaktadır. *Katta-wanni*'nin “*alt/aşağı tarafta yaşayanların yeri ya da yaşayanlara ait olan yer*” anlamında kullanılmış olabileceği de ifade edilmektedir. Kataonia kelimesindeki etimolojik durumun “*Lukka kabilelerine ait olan*” anlamı taşıyan Lykaonia kelimesi ile benzediği görülmektedir.⁶ Oldukça dağlık bir bölge olan Kataonia'nın sözcük yapısında dağlık araziye atıfta bulunulmayıp “*alt-aşağı*” kelimesinin kullanılması ilginçtir. Burada kastedilen aşağı bölgenin, çekirdek Hitit alanının aşağı kesimleri olması ihtimali bulunmaktadır.

Kappadokia, Pers idaresindeyken satrapların yönetiminde kalmıştır. Strabon⁷, Büyük İskender'in⁸ bölgeyi ele geçirmesiyle Kappadokia'nın artık krallık yönetimi altına girdiğini ifade etmektedir. Kappadokia, hem krallık⁹ hem de Roma dönemlerinde *strategialara* (valilik) bölünmüştür. Kataonia da bu yönetim birimlerinden birisidir.¹⁰ Jones, bu *strategialardan* sadece Garsauritis ve Tyanitis'in,

⁴ Sevin 2013, 12.

⁵ Forlanini 2010, 80.

⁶ Yakubovic 2014, 350-351.

⁷ Strabon, XII.1.4.

⁸ Büyük İskender'in MÖ 323'te ölümü üzerine imparatorluğu komutanları arasında paylaştırılmıştır. MÖ 321'de Triparadeisos'ta (El Kuseyr yakınları-Suriye) gerçekleştirilen anlaşma gereği Babylonia Satraplığı'nın Seleukos'a verildiği bilinmektedir. Kahramanmaraş ve çevresi de bu satraplık içinde kalmıştır. Bölge, Seleukos Krallığı'nın toprakları olmuştur. Bu arada bir diğer Helenistik krallık olan Ptolemaiosların, egemenliklerini Kahramanmaraş ve çevresine kadar yayamadıkları, bu duruma ise Amanos ve Antitoros dağlarının neden olduğu ifade edilmektedir. Tekin 2011, 158.

⁹ Strabon'a göre (XII.1.4) Kappadokia Krallığındaki *strategiaların* sayısı on idi. Bunlara daha sonra bir tane daha *strategia* eklendiği belirtilmektedir. Bunlar; Garsauritis, Tyanitis, Kilikia, Kataonia, Melitene, Morimene, Khamanene, Saravene, Laviansene, Sargarausene ve on birincisi ise Lykaonia'nın bir bölümünü kapsamaktaydı. Bu *strategialardan* Kilikia, Kataonia'nın batısında, Melitene doğusunda, Sargarausene ise kuzeyinde yer almaktaydı. Tekin 2007,163.

¹⁰ Tekin 2007, 158.

yerleşim yerlerinden adlarını aldığını, diğerlerinin adının ise büyük ihtimalle bir boy ya da topluluk isminden geldiğini belirtmektedir. Kataonia adı da bir halk isminden gelmiştir.¹¹

Roma İmparatorluğu'nun Anadolu'daki en büyük eyaletlerinden Kappadokia'nın idari bölümlerinden birisi olan Kataonia, Anadolu'daki Pers egemenliği ve Helenistik Dönem boyunca da konumu gereği önemli bir bölge olarak kalmıştır. Antik yazarlardan, Kataonia ve Kataonialılar hakkında detaylı olmasa da bazı bilgiler elde etmek mümkündür. Cornelius Nepos'un verdiği bilgilere göre, Kataonia'nın MÖ 360'larda Pers kralına tabi olmadığı anlaşılmaktadır. Nepos, MÖ 4. yüzyılda Kataonialıların, Kilikia'nın yukarısında Kappadokia sınırında bir kabile krallığı şeklinde örgütlendiklerini bildirmektedir.¹² Kataonia valisi Aspis'in, komşu ülkelere saldırdığı ve kraliyet konvoylarını talan ettiği ifade edilmektedir. Bu olaylardan önce Armenia Satraplığı'nın bir alt bölgesi olan Kataonia ayrı bir idari birim değildir. Datames Mısır'ın işgali¹³ için hazırlıklarını tamamlarken kendisine kraldan¹⁴ gelen bir mektupla Kataonia'yı elinde tutan Aspis'e saldırması emredilmiştir. Kataonia Ovası'nın, önemli bir Pers yerleşim bölgesi gibi görüldüğü ifade edilmektedir. Gaugamela Savaşı'nda Phrygia, Kataonia ve Kappadokia'dan Pers tarafında savaşan birlikler bulunmaktadır. Kappadokia'nın, Datames zamanında hala tek bir satraplık olduğu ve bu nedenle de Kataonia'nın, Kappadokia Satraplığı'na ait bir bölge olması gerektiği belirtilmektedir.¹⁵ Datames'in Kataonia'daki görevinin, Mısır'a karşı hazırlıklarla doğrudan bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Artaxerxes'in, Datames gibi yetenekli bir generali Kataonia'ya gönderdiği için pişman olduğu ve aceleyle Fenike'deki sefer kuvvetlerine yeniden katılmasını emrettiği ifade edilmektedir.¹⁶ Kappadokia satrapı Datames'in, Aspis'i yakaladığı bilirse de Nepos, Kataonia'nın idari durumu hakkında daha fazla bilgi vermemektedir.¹⁷ Yine de Datames'in Kappadokia satrapı olduğu dönemde Kataonia'nın kendisine bağlı olduğu düşünülmektedir. Pers kralı II. Artaxerxes'in, Datames'e karşı Lydia satrapı Autophradates'i gönderdiği bilinmektedir. Autophradates'in ordusunda 10.000 kişilik bir Armenia birliği olduğu¹⁸ fakat bu birlikte Kataonialılardan bahsedilmediği için Kataonia'nın yeniden Armenia Satraplığı'nın bir parçası haline geldiği ifade edilmektedir.¹⁹

Curtius Rufus, Kataonialıların Gaugamela Savaşı'nda Perslere destek olarak yer aldığını ifade etmektedir.²⁰ Kataonia Bölgesi özellikle Helenistik Dönem'de Kappadokia Krallığı açısından oldukça önemli bir konumda yer almıştır. Kappadokialıların ilk kralı²¹ olarak tanımlanan III. Ariarathes'in²² βασιλεύς unvanını oldukça önemli bir bölge olarak görülen Kataonia'yı ilhak²³ etmesinden sonra aldığı düşünülmektedir. Bu ilhak sürecinin kısa bir süreliğine²⁴ olduğu belirtilmektedir. Bölgenin ele geçirilmesinden sonra Kappadokia krallarının topraklarını güneye doğru genişlettikleri bilinmektedir.²⁵ Helenistik Dönem Kappadokiasının *strategialar* olarak adlandırılan 10 idari birime bölünmesinin Seleukos işgali zamanına kadar gidebileceği ifade edilmektedir.²⁶ Kataonia üzerindeki Seleukos gücünün dolaylı olarak devam etse de zayıflamasının Seleukoslar ve III. Ariarathes arasında

¹¹ Jones 1971, 177.

¹² *Datames* IV. 1.

¹³ Ayrıca bkz. Bing 1998, 45.

¹⁴ Pers kralı Artaxerxes, Datames'e Kataonia'yı kontrol eden Aspis'e saldırı emri vermiştir. Bing 1998, 48.

¹⁵ Sekunda 1988, 42-43.

¹⁶ Bing, 1998, 48.

¹⁷ *De vir. Ill.* XIV.3.4.

¹⁸ *De vir. Ill.* XIV.6.8.

¹⁹ Khorikyan 2017, 177.

²⁰ *Hist. Alex. Mag. Mace.*, IV. 12.11.

²¹ III. Ariarathes'in sikkelerinden anlaşılabilirdiği kadarıyla kendisi Kappadokia'yı *basileus* ünvanı ile yöneten ilk kraldır. Döneminde Kataonia'nın Kappadokia tarafından ilhak edildiği bilinmektedir. III. Ariarathes, Ariarathia (Pınarbaşı) isminde kurduğu kenti bölgenin başkenti yapar. Hakman 2012, 33.

²² Seleukos kralı II. Antiokhos Theos'un, kızı Stratonike'yi Ariarathes'in oğlu olan III. Ariarathes ile evlendirdiği ve çeyiz olarak Kataonia ile Melitene'yi Kappadokia Krallığı'na verdiği bilinmektedir. Şar 2004, 30-31. Konu ile ilgili detaylı bilgi için ayrıca bakınız, Jones 1971, 174.

²³ Kataonia III. Ariarathes tarafından ilhak edilmiştir. XII.1.2.

²⁴ Ghita 2010, 8.

²⁵ Sofou 2020, 16.

²⁶ Michels 2017, 48.

gerçekleştirilen evlilik müttefikliğinin sonrasında başladığı ve Kataonia'nın Seleukos egemenliğinden *de facto* olarak ayrıldığı belirtilmektedir.²⁷

Seleukoslar ile yapılan evlilik²⁸ bağlantısı III. Ariarathes'i, Kappadokia'nın kralı ve Kataonia'nın baş rahibi yapmıştır. Güney Kappadokia'daki Helenizasyon süreci uzun ve yavaş bir süreçte gerçekleşmiştir. Bölgenin Pers hanedanlığına bağlanması, Grek kolonilerinin bulunmaması, bölgenin kendine has jeomorfolojisi, karasal iklimi ve dağlık bir bölge olması gibi unsurların Grek kültürünün yayılmasındaki yavaşlığa etki eden nedenler olduğu belirtilmektedir. Bu koşulların, antik yazarların bölge üzerindeki ilgilerinin sınırlı olmasında ve Güney Kappadokia'nın Helenistik Dünya tarihinde kenar bir bölge olarak kalmasında etkili olduğu ifade edilmektedir.²⁹

Kataonialılar, Helenistik Dönem öncesinde ayrı bir etnik grup olarak değerlendirilmiş olsa da yaşadıkları bölgenin III. Ariarathes tarafından ilhak edilmesi ile Strabon'un yaşadığı dönem arasındaki süre içinde özellikle Helenistik Dönem'in yoğun asimilasyonu sonucunda Kappadokia nüfusunun geri kalanından ayırt edilemez hale gelmişlerdir.³⁰

Dağlık bir bölge olan Kataonia, Kappadokia ile Kilikia arasında bulunmaktaydı. Seleukos Kappadokiası, büyük ihtimalle Kataonia'nın dahil olmadığı bir Seleukos *strategiası* idi. Kataonia, MÖ 3. yüzyılın ortalarına kadar Kilikia'ya bağlı bir bölgeydi.³¹ Ariarathidlerin özgürlüğünün Kataonia'yı bölgelerine katmalarıyla oldukça yakın bir bağlantısı olduğu düşünülmektedir. Bu sınır bölgesi, yönetsel olarak Kilikia'ya bağlı ancak Seleukoslar için toprakları ve Kilikia arasındaki bağlantıyı sağlayan stratejik öneme sahip bir bölge konumundadır. Kappadokia Krallığı'nın kurucusu olarak bilinen III. Ariarathes'in, kendi adıyla anılacak olan Ariarathia (Kayseri-Pınarbaşı) adında bir kent kurduğu ve Kataonia'yı krallığına dahil ettiği belirtilmektedir.³² Kataonia'nın Ariarathes toprakları ile birleşmesinden sonra Komana rahipliği, statü açısından kraldan sonra ikinci³³ konuma getirilme ödülünü almıştır. Ve bu rahip devleti, krallığın yönetimi altında siyasi hayatına devam etmiştir. Komana'da ele geçen bir yazıta göre rahip, ömür boyu görev yapmış ve aynı zamanda Kataonia'nın strategosluğu görevini de yürütmüştür.³⁴

Strabon'a göre, Kataonialılar MÖ 2. yüzyılın başlarında Orontid hanedanlığına mensup Armenia kralı Zariadres ve Artaxiad hanedanlığının kurucusu olan bir diğer Armenia kralı I. Artaxias tarafından Seleukoslardan alınan Armenia'nın batı bölgelerini işgal etmiştir.³⁵ Armenia Kralı Tigranes'in, MÖ 83-69 arasında Kilikia dahil olmak üzere Kuzey Suriye'yi istila ettiği, Romalı general Lucullus'un müdahalesi sonucunda ise bölgeden çekildiği bilinmektedir. Bu dönemde Kahramanmaraş ve çevresinin Armenia Krallığı'nın idaresinde kaldığı ifade edilmektedir.³⁶

Kataonia'ya sınırı olan Melitene, Ptolemaios tarafından bir *strategia* olarak belirtilmemiştir ve bu durumun yanlışlıkla atlanmış bir şey olması da oldukça düşük bir ihtimal olarak gözükmektedir. Ptolemaios Melitene'yi Armenia Minor içinde göstermiştir.³⁷ Ptolemaios'un eserinde adı geçen Kappadokia *strategialarının* konumlarından sadece Kataonia'nınki, Strabon'un belirttiği sınırlarla örtüşmektedir. Ramsay'a göre, Strabon, Kappadokia *strategialarını* Ptolemaios'a göre daha doğru konumlandırmıştır.³⁸

²⁷ Sofou 2020, 26-28.

²⁸ Kataonia'nın Kappadokia'ya evlilik yoluyla katılımı için bkz. Diod. XXXI.19.

²⁹ Sofou 2018, 307-311.

³⁰ Ghita 2010, 58. Strabon, Kataonialıları Kappadokialılardan ayıran tüm özelliklerin ortadan kaybolduğunu ve daha önceleri ayrı bir kabile olduklarını söylemektedir. Strabon, XII.1.2.

³¹ Sofou 2018, 305-306.

³² Arslan ve Bulut 2017, 54.

³³ "Kraldan sonra ikinci" konumunun, genellikle veliht prens ile ilgili olduğu ve bu durumun da Kappadokia geleneğinin Ahamenid perspektifine daha yakın olduğu anlamına gelebileceği ifade edilmektedir. Pastor 2016, 55.

³⁴ OGIS 364.

³⁵ Strabon, XI.14.5.

³⁶ Tekin 2011, 165.

³⁷ Ptolemaios, V.6.

³⁸ Ramsay 1960, 312.

Kataonia'nın en önemli yerleşimi olan Komana³⁹, oldukça önemli ve kökleri bir hayli eskiye uzanan önemli bir dini merkez konumundaydı. Seramik buluntulara göre, Helenistik Dönem öncesinde bir yerleşim olduğuna dair kanıt bulunamadığı belirtilmektedir. Kentin MÖ 4. yüzyıldan MS 2. yüzyıla kadar kesintisiz bir yerleşim gördüğü ifade edilmektedir.⁴⁰ Komana kenti birçok bilim insanı tarafından Hitit Dönemi'ndeki Kizzuwatna'nın ana metropolü olan Kummani ile özdeşleştirilmiştir. Kummani, adından da anlaşılacağı gibi kutsal bir şehirdi. Hurri-Luvi dilinde Kumme-/i- "kutsal" anlamına gelmektedir. Kataonia'daki Komana, Helenistik ve Roma dönemlerinde kutsal şehir anlamında Hierapolis olarak biliniyordu. Birçok bilim insanına göre, Kizzuwatna ülkesi doğu Kilikia'dan kuzey Kataonia'ya kadar uzanmaktaydı.⁴¹ Kentin adının kökenini açıklamak adına Grekler tarafından da bir efsaneye dayandırılarak "saç" (κομη) kelimesine atıfta bulunulmuştur.⁴² Komana, Justinianus döneminde "Altın" unvanıyla anılmaktadır.⁴³ Kent Sarus (Sarız) Çayı'nın kenarında yer almaktadır.⁴⁴ Antik yazarlardan Strabon, Kataonia hakkında bazı bilgiler verse de Kataonia ve Komana hakkında verdiği bilgilerin MÖ 3. yüzyıl coğrafyacısı Eratosthenes ve MÖ 135-51 arasında yaşayan Apameialı Poseidonios'tan almış olduğu bilgilere ek olarak oluşturulduğu ifade edilmektedir.⁴⁵ Komana kentinin Helenistik Dönem'de, Kappadokia kralının soyundan gelen rahipler tarafından yönetildiği, geniş arazilerinin gelirinin bu rahipler tarafından kullanıldığı, tapınak için çalışan hizmetçilerinin bulunduğu belirtilmektedir. Kentin, Kappadokia Krallığı'na⁴⁶ bağlı olmakla birlikte özerk bir yapıya sahip olduğu da bilinmektedir.⁴⁷ Komana şehrinin insanları yerli Kataonialılardır ve Jones'a göre çok fazla Helenize olmamışlardır. Bu duruma örnek olarak ise kent bilinen iki *prytaneisi*⁴⁸ olan Mitras Appas (MS 1. yüzyılın sonları) ve Maebuzanes'in (MS 2. yüzyılın başları) isimleri gösterilmektedir.⁴⁹

İmparator Tiberius, MS 17'de Kappadokia Krallığı'nı Roma'ya ilhak ettiğinde Göksun, Afşin ve Elbistan civarının dahil olduğu Kataonia, yeni kurulan Kappadokia Eyaleti'ne devredilmiştir. Sonraki süreçte Kataonia ve çevresi Armenia Krallığı'nın kontrolü altında kalmıştır. Armenia, MS 114'te İmparator Traianus döneminde Roma eyaleti olmuş fakat kısa bir süre sonra MS 118'de Roma lejyonları bölgeden ayrılmış ve bölge vasal bir krallık olarak kalmıştır. Melitene ve Kataonia'yı da içeren Armenia Minor ise Traianus tarafından Kappadokia Eyaleti'ne eklenmiştir.⁵⁰ Armenia Minor, MS 64'te İmparator Nero tarafından ilhak edilmiş ve statüsü MS 66 yılında imzalanan bir antlaşmayla belirlenmiştir. Bununla birlikte MS 110'da Parthlar ve Roma arasındaki anlaşmazlıklar sonucu Traianus'un bütün bölgeyi ilhak ettiği bilinmektedir.⁵¹ Diokletianus döneminde Kappadokia ikiye ayrılmış ve yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. Batı yarısı Kappadokia olarak anılmaya devam etmiş, küçük doğu yarısı ise süreliğine Armenia Minor'e bağlı kalmıştır.⁵² Fakat daha sonra Armenia Minor'ün ikiye ayrılması gibi Kappadokia'da Prima ve Secunda olarak ikiye ayrılmıştır.⁵³ MS 385 yılında Armenia Minor'ün I ve II⁵⁴ olarak ikiye ayrıldığı bilinmektedir. Bu yeni eyalet Kataonia, Melitene ve Sargarausene'den oluşmuş ve Kokusos⁵⁵, Arabissos⁵⁶ ve Komana şehir statüsüne

³⁹ Şar 2004, 14.

⁴⁰ Koyuncu 2015, 515.

⁴¹ Casabonne 2009, 181-182.

⁴² Prokopios, *de Bellis*. I.17.11-20.

⁴³ Long 1854, 650.

⁴⁴ Strabon, XI. 12. 2, XII. 2. 3; Prokopios, *de Bellis*. I.17.17; OGIS 364.

⁴⁵ Sofou 2020, 22.

⁴⁶ Kataonialılar öncelikle baş rahibin emri altında olsalar da diğer açılardan krala tabi olarak yaşamaktaydılar. Michels 2017, 46.

⁴⁷ Körsulu 2011, 287.

⁴⁸ Şehrin yönetici kurulunda (Meclisinde) yer alan üyeleri.

⁴⁹ Jones 1971, 180.

⁵⁰ Yerleşimleri Melitene, Arca, Arabissos, Kokussos, Komana ve Ariarathia idi. Texier 2002, 123.

⁵¹ Yurdakul 2020, 42-47.

⁵² Jones 1971, 182.

⁵³ Şar 2004, 44.

⁵⁴ Jones, Armenia II'nin MS 386'da oluşturulduğunu belirtmektedir. Jones 1971, 432. İmparator I. Theodosius'un düzenlemelerinde de MS 386'da yeni eyaletin oluşturulduğu ve Komana ile Ariarathia'yı da kapsadığı ifade edilmiştir. CTh.13.11.2.

⁵⁵ Ptolemaios'un (V.6) Kataonia kentlerinden birisi olarak saydığı Kabassos'un, Kokussos olarak düşünülmesi gerektiği çünkü K ile B'nin sıklıkla karıştırıldığı ifade edilmektedir. Ramsay 1960, 344. Gurney, III. Hattuşili dönemine ait yıllıklarda geçen Kuwalapassa kelimesinin ilk olarak Gözte tarafından Ku-wa-ap!-pa-aş-şa olarak kopyalandığını ancak Forrer'in, metinde -la hecesini de gördüğünü belirtir. Gurney, buna rağmen Forlanini'nin, kelimeyi ilk kopya edildği haliyle kabul edip Kataonia'daki Kabassos'a lokalize ettiğini de eklemektedir. Gurney 1997, 131.

alınmıştır. Armenia Minor, Verona Listesi'nde bir eyalet olarak gözükse de daha sonraki Armenia Secunda'nın tamamını kapsayıp kapsamadığı belirsizdir.⁵⁷ Kataonia Bölgesi MS 5. yüzyılda Armenia II (secunda) eyaleti içinde yer almıştır.⁵⁸ Armenia Secunda'nın⁵⁹, MS 6. yüzyılda da Kataonia'yı içerdiği bilinmektedir. Armenia Secunda⁶⁰ ve şehirleri konusunda Bizans imparatoru I. Justinianus'un düzenlemeleri detaylı bilgiler vermektedir. Ariaratheia, Komana, Melitene, Arca, Arabissos ve Kokosos bu eyaletin şehirleri olmuştur.⁶¹ Bunlardan ilk dört şehir eyalet kurulmadan önce de şehir statüsünde kalmıştır. Kokosos, Armenia Secunda'nın şehri olmadan önce Kappadokia'ya bağlı olsa da şehir statüsünde olup olmadığı bilinmemektedir. Arabissos hakkında ise herhangi bir bilginin olmadığı ve Armenia Secunda'nın yukarıda belirtilen mevcut dört şehre ek olarak son iki yerleşimin de (Kokosos ve Arabissos) şehir statüsüne yükseltilmesiyle oluşturulduğu düşünülmektedir.⁶² Justinianus'un düzenlemeleriyle MS 6. yüzyılda (MS 536-591 arasında) Kataonia Bölgesi, başkenti Melitene olan Armenia III eyaletine bağlanmıştır.⁶³

Kataonia'nın Fiziki Coğrafyası ve Sınırları

Kappadokia'nın *strategialarından* birisi olan ve eyaletin güneydoğusunda yer alan Kataonia'nın, dar manada Komana ve çevresini kapsadığı belirtilmektedir.⁶⁴ Kataonia'nın etrafı Toros Dağları⁶⁵ ile çevrilidir⁶⁶ ve bölgede geniş ovalar yer almaktadır. Magie, Strabon'un bahsettiği geniş çukur ovoidan⁶⁷ Elbistan Ovası'nın anlaşılması gerektiğini ifade etmektedir.⁶⁸ Bu çalışmada Kataonia, antik yazarlarca çok daha geniş bir alanı kapsadığı belirtilse de Komana yerleşimi dahil olmak üzere onu çevreleyen Antitoros Dağları⁶⁹ (Tahtalı ve Binboğa Dağları) ile Göksun, Afşin ve Elbistan'ın çevresi⁷⁰ olarak ele alınmıştır. Elbistan Ovası batısında Binboğa Dağları ve Adana'nın Tufanbeyli ilçesi, kuzeybatısında Kayseri'nin Sarız⁷¹ ilçesi, kuzeyinde Sivas'ın Gürün ilçesi, kuzeydoğusunda Malatya'nın⁷² Darende ve doğusunda yine Malatya'nın Akçadağ ilçeleri ile çevrelenmiştir. Güney yönünde ise Kahramanmaraş merkez ile Ekinözü ve Nurhak ilçeleri uzanmaktadır. Strabon, Kataonia'nın güney tarafında Kilikia Torosları'nın bir kolu olan Amanos Dağları'nın yer aldığını ve Kataonia'da yer alan Anti-Toroslar'ın kuzeye ve hafifçe doğuya doğru yöneldiğini ifade etmektedir.⁷³

Kataonia'nın etrafı, yüksekliği 3000 metreye ulaşan dağlarla çevrilidir. Kataonia Ovası olarak tanımlanabilecek Elbistan Ovası'nın⁷⁴ uzunluğu 50 km, kuzey-güney yönünde genişliği ise 20 km dir. Ovanın deniz seviyesinden yüksekliği yaklaşık olarak 1150-1200 metre civarındadır ve ova, Türkiye'nin 4. büyük ovası konumundadır. Ova, Hurman ve Söğütlü Çayları ile sulanmaktadır.⁷⁵ Kataonia Bölgesi sınırları içinde kalan Tahtalı (3075 m.), Dibek (2549 m.), Binboğa (2957 m.), Berit (3027 m.) ve

⁵⁶ Arabissos'tan Ptolemaios'ta önemine rağmen bahsedilmez. Yerleşim, Diokletianus döneminde Armenia Secunda'ya, Justinianus döneminde ise Armenia III'e bağlanmıştır. Ramsay 1960, 344-345. Justinianus döneminde yapılan düzenlemeler (Kataonia şehirlerinin Armenia III'e bağlanması hakkında bkz. Justinianus Kanunları 31 c.1) ve Kataonia şehirlerinin Armenia III'e bağlanması ile ilgili ayrıca bkz. Texier 2002, 131; Hirschfeld 1895, 364-5.

⁵⁷ Jones 1971, 432.

⁵⁸ Laurent 1830, 228-234.

⁵⁹ Armenia Secunda şehirleri için ayrıca bkz. Texier 2002, 131.

⁶⁰ MS 387-536 arasında Kataonia Bölgesi Armenia Secunda'ya dahildi. Ananias, 25.

⁶¹ http://www.uwo.edu/lawlib/blume-justinian/_files/docs/novel21-40/novel21-40.htm

⁶² Jones 1971, 182.

⁶³ Ananias, 19-25.

⁶⁴ Yurdakul 2020, 17.

⁶⁵ Stephanos Byzantinos *καταοivia* maddesinde bölgenin Toros Dağları'nda (Torosların en dış kesiminde) bulunduğunu belirtmektedir. Ethnika 367-368.

⁶⁶ Kataonia, Kappadokia'nın güneyinde Amanos ve Antitoros Dağları ile çevrili geniş bir yayla olarak tanımlanmıştır. Erkiletlioğlu 2019, 143.

⁶⁷ Strabon, XII.2.2.

⁶⁸ Magie 1950, 1351.

⁶⁹ Antitoros Dağları hakkında detaylı bilgi için bkz. Great Britain Admiralty 1919, 17-18. Strabon Antitoroslar'ın Kataonia'da son bulunduğunu ifade etmektedir. Strabon, XI.12.2.

⁷⁰ Kataonia; Göksun, Afşin ve Elbistan civarında yer almaktadır. Yüncü 2015,130.

⁷¹ Coduzalaba/Sabalassos, Sarız'a lokalize edilmektedir. Ramsay 1960, 343. Ptolemaios'a göre (V.6) Sargarusene'nin şehridir. Itinerarium Antonin'de Sabalassos, Coduzabala olarak geçmektedir. Itin. Ant. 180-181, 211-213.

⁷² Kataonia'nın doğusunda Euphrates ile arasında Melitene bulunmaktadır. Strabon, Geog. XII.1.2.

⁷³ Strabon, XII.2.2.

⁷⁴ Kataonia, Melitene'nin batısında Elbistan Ovası'na tekabül eden bölgedir. Adıbelli 2002, 18.

⁷⁵ <https://kahramanmaras.tkd.gov.tr/Docs/kahramanmarasTKDK130238098953395804.pdf>

Nurhak Dağları (3090 m.) Antitoroslar olarak adlandırılmaktadır.⁷⁶ Kataonia Ovası, batı yönünde Binboğa Dağları, kuzeyde Hezanlı Dağı, güneyde Berit ve Salavan Dağı ile Nurhak Dağları, doğuda ise yine Nurhak Dağları ve Malatya'nın Darende ile Akçadağ ilçeleri arasındaki dağlık arazi ile sınırlanmıştır. Bölgenin akarsuları içinde en önemlisi Ceyhan (Pyramos)⁷⁷ Nehri'dir. Elbistan Ovası çevresindeki dağlardan doğan üç çay, ovayı farklı yönlerde kat edip birleşerek Ceyhan Nehri'ni oluşturur. Nurhak Dağları'ndan doğan Söğütlü Çayı, Hezanlı Dağı'ndan doğan Hurman (Korax) Çayı⁷⁸ ve Binboğa Dağları'ndan doğan Göksun Çayı ovada birleşir. Bölgenin bir diğer önemli akarsuyu ise Tahtalı Dağları'ndan doğan Sarız Çayı'dır. Sarız Çayı daha güneyde Göksu adını alır ve Zamantı (Karmalis)⁷⁹ Irmağı ile birlikte Seyhan (Sarus) Nehri'nin oluşturur.⁸⁰

Kataonia Ovası ve çevresi günümüz Kahramanmaraş ilinin üç ilçesinden meydana gelmektedir. Bunlar Afşin (1502 km²), Elbistan (2201 km²) ve Göksun (1942 km²) ilçeleridir.⁸¹ Ovalık kesim haricinde bölge oldukça dağlıktır ve derin vadilerle ayrılmış durumdadır. Bölgenin yerleşim yapısında en önemli unsurun doğal çevre olduğu görülmektedir. Kataonia Bölgesi'nin bir diğer ovası da Göksun Ovası'dır. Ortalama yükseltisi 1300-1350 metre olan ovanın uzunluğu 30 km, kuzey-güney yönde genişliği ise 20 km dir. Ova, Göksu Çayı ile sulanmaktadır.⁸² Karaçam (Pinus nigra), Gökmar (Abies cilicica), Sedir (Cedrus libani), Ardıç (Juniperus) ve Meşe (Quercus), bölgenin dağlarında orman oluşturan bitki türleridir. Orman sınırının üzerinde alpin dağ çayırları geniş alanlar oluşturmaktadır.⁸³ Magie, Kappadokia'da tarımın en çok yapıldığı yerler arasında Kataonia'nın geldiğini belirtmektedir.⁸⁴

Kataonia'nın kuzeyinde bir diğer Kappadokia *strategiası* olan Sargarausene yer almaktaydı. Kataonia Ovası'nın kuzey sınırı Ptolemaios'un Sargarausene⁸⁵ şehirlerinden olduklarını belirttiği Maroga/Sarromaena ve Sobagena yerleşimlerinden geçmektedir. Maroga, Afşin ilçesi Dağlıca (Maravuz) köyüne lokalize edilmektedir. Sobagena ise Ptolemaios'ta yanlış olarak Sadagina olarak geçmektedir ve Hurman Kalesi'ne lokalize edilmiştir. Ptolemaios'un Sargarausene'nin şehirleri olarak belirttiği yerler Strabon ile uyumludur.⁸⁶ Ovalık kesimin kuzeyinde ve Hurman Çayı'nın kenarında yer alan Tanır (Tanadaris/Ptandari)⁸⁷ ve doğusuna doğru çizilecek hatta yer alan Gökçek mahalleleri Kataonia'nın sınırları içindedir. Sınırın, Elbistan ile Darende ilçeleri arasındaki tepeleri izleyip daha sonra güneye Söğütlü Çayı'na doğru inmiş olması muhtemeldir. Elbistan ilçesinin Demircilik köyüne lokalize edilen Osdara/Asdara yerleşimi de Kataonia içerisinde yer almaktadır. Buradaki sınır hattı Kataonia ile Melitene arasındaki sınırı oluşturmaktaydı.⁸⁸

Roma imparatoru Septimius Severus'un altıncı iktidar yılındaki mil taşlarına⁸⁹ göre hazırlanan haritalar dikkate alındığında Kataonia'nın güney ve batı sınırları yaklaşık olarak belirlenebilir. Kataonia'nın güneyinde Kommagene, güneybatısında ise Kilikia Eyaleti bulunmaktaydı. Kataonia ile Kommagene arasındaki sınır muhtemelen Elbistan ilçesinin Demircilik köyünün doğusundan güneye Nurhak ilçe merkezine doğru çekilebilecek bir hattan geçip hafifçe güney batı yönünde uzanmaktaydı. Bu yönde devam eden sınır, Andırın ilçesinin Geben mahallesi⁹⁰ civarlarında kuzey, kuzey-batı

⁷⁶ Çetik 1985, 13.

⁷⁷ Strabon, kaynağı ovanın ortasında bulunan Pyramos Irmağı'nın Kataonia'yı baştan başa geçtiğini ifade etmektedir. Strabon, XII.2.4; Treidler 1963, 1-11.

⁷⁸ Ramsay 1960, 342; Ruge 1922, 1379.

⁷⁹ Karmalis Irmağı'nın Kataonia'nın batı sınırını oluşturduğu belirtilmektedir. Ramsay 1960, 344. Bulut, Karmalis Irmağı'nın, bölge coğrafyasındaki idari sınırların belirlenmesinde önemli bir rol oynadığını belirterek merkezi Mazaka/Kaesarea olan Kilikia'nın sınırlarını kuzeyde Halys ve batıda Karmalis'in belirlediğini ve yine Kataonia'nın da batıda Karmalis ile Kilikia'dan ayrıldığını belirtmektedir. Bulut 2018, 20.

⁸⁰ Great Britain Admiralty 1919, 72-81.

⁸¹ Bilen ve Bayrak 2018, 32.

⁸² <https://kahramanmaraş.tkd.gov.tr/Docs/kahramanmaraşTKDK130238098953395804.pdf>

⁸³ Great Britain Admiralty 1919, 83-85. Bölgenin jeomorfolojik yapısı için ayrıca bkz. Ersoy 2014, 13-16.

⁸⁴ Magie 1950, 492.

⁸⁵ Ptolemaios, V.6.

⁸⁶ Ramsay 1960, 341-342.

⁸⁷ Tanadaris, Itinerarium Antonini'de Ptandari olarak geçmektedir. Itin. Anton. 178, 180, 212-215; Ramsay 1960, 344.

⁸⁸ Ramsay 1960, 346.

⁸⁹ French 2012, 17-21.

⁹⁰ Geben ve civarı Kataonia, Kilikia ve Kommagene sınırlarının keşiştiği bölgeydi. Ptolemaios'taki Leandis, Laranda'dır. Kokussos'un 18 mil güneyindedir. Yeri belirlenemeyen Laranda/Leandis Kokussos ile Anazarbos yolu üzerinde bulunmaktadır. Muhtemelen Andırın

yönünde kıvrılarak Göksun ilçesinin güney-batı ve batısından geçmekteydi. Tufanbeyli ilçe merkezinin hemen güneyinden⁹¹ devam eden sınırın Tahtalı Dağlarını aşarak batıya Zamantı Irmağı'na doğru devam ettiği daha sonra ise doğuya dönüp yaklaşık olarak Kuruçay Deresi ve vadisini izleyerek Sarız ilçesini Kataonia dışında bırakacak şekilde devam ettiği düşünülmektedir. Sarız'ın güneyinde yer alan Sirica (Siricis), Göksun ilçesinin Keklikoluk köyüne lokalize edilmektedir.⁹² Ramsay, Sirica'nın Saros Çayı'nın üzerinde ve Komana'nın altı mil doğusunda bulunduğunu belirtmektedir. Bu durumda ise yukarıda belirtilen Keklikoluk Köyü değil Sarız'ın Kemer köyüne lokalize edilmesi gerekmektedir.⁹³ Sarız'dan sonra devam eden sınırın doğuya doğru ilerleyerek Binboğa Dağlarının kuzey hatlarından⁹⁴ geçip Kataonia yerleşimi olan Tanır'a ulaştığı söylenebilir.⁹⁵

Kataonia'daki Yollar

Helenistik ve Roma dönemlerinde önemli bir konumda bulunan Kataonia'da yol ağı da oldukça gelişmiş ve yoğun bir durumdaydı. Bölgedeki birçok yol Geç Antik Dönem ve Bizans Dönemi'nde de kullanılmıştır. Bölge özellikle Kaisareia-Melitene arasındaki yol ve bu ana yolu destekleyen yan yollar ile donatılmıştır. Bu ana yolun haricinde Kataonia içinden geçmekte olan diğer iki önemli yol hattı ise Kokussos üzerinden Germenikia'ya (Kahramanmaraş) giden yol ile Kilikia'ya (Kozan ve Anavarza üzerinden) giden yollardır. Germenikia'ya giden yol Kokussos'un yaklaşık 15-20 km sonra Kataonia sınırlarından çıkıp Kommagene Eyaleti'nde devam etmekteydi. Kokussos'tan güneybatı istikametine giden yollar ise yine yaklaşık olarak 15-20 km sonra Kilikia Eyaleti sınırlarında devam etmekteydi.⁹⁶ Roma Dönemi *strategialarından* birisi olan Sargarausene'nin yerleşimi olan Ariarathia'dan geçen yol, Tahtalı Dağları'nın kuzey kesimlerini kuzey-güney yönünde geçerek Coduzalaba/Sabalassos'a⁹⁷ (Sarız) uğramakta daha sonra Sirica/Siricis (Keklikoluk ya da Kemer) üzerinden Kokussos'a ulaşır buradan hem doğuya doğru Arabissos⁹⁸ ve Melitene'ye hem de güneye yönelerek Germenikia'ya doğru gitmekteydi.⁹⁹ Melitene yolu, Arabissos'tan¹⁰⁰ geçip Bizans Dönemi'nde Plasta¹⁰¹ olarak adlandırılan Elbistan¹⁰² üzerinden doğuya devam ederek Osdara/Asdara (Demircilik Köyü) yerleşimine ulaşmaktaydı.¹⁰³ Yol, Osdara'nın doğusunda artık Kataonia sınırlarından çıkıp Melitene bölgesinde ilerlemekteydi.¹⁰⁴ Kokussos'tan güneye devam eden yolun bir diğer kolu ise güneybatı yönünde Andırın (Andrassos ?) ve Kadirli (Flavias-Flaviopolis)¹⁰⁵ istikametine gitmekteydi. Bu yola paralel olan ve doğrudan Kadirli'ye giden bir başka yol olduğu da belirtilmektedir. Kataonia'dan güneye giden bir diğer yol ise Sarız ilçesinin Yeşilkent (Yalak) mahallesinden batı-güneybatı yönünde

ilçesinin Geben kasabası civarına lokalize edilmelidir. Meryemçil Kalesi belirtilen 18 mil (29 km) mesafeye denk gelmektedir. Ramsay 1960, 344.

⁹¹ Geben'den Tufanbeyli ilçesine kadarki sınır Kataonia'nın Kilikia ile olan sınırıdır.

⁹² <https://pleiades.stoa.org/places/629081>.

⁹³ Ramsay 1960, 346.

⁹⁴ Sarız'ın Dallıkavak ve Kırksrak köylerinin güneyi.

⁹⁵ French 2012, 20-21.

⁹⁶ French 2012, 20-21.

⁹⁷ Sabalassos'un Itinerarium Antonini'de adı geçen Coduzabala ile aynı lokasyonda olabileceği düşünülmektedir. Burası hem Kaisareia-Kokussos hem de Sebasteia-Kokussos güzergâhında gösterilmektedir. Kayseri'nin Sarız ilçesi olması muhtemeldir. Yurdakul 2020, 27.

⁹⁸ Kokussos-Arabissos arasındaki mil taşları için bkz. CIL III 6910-6929, 6932, 6936-37. Arabissos'taki mil taşları için bkz. CIL III 6908-9.

⁹⁹ French 2012, 20-25.

¹⁰⁰ Arabissos'un, Kataonia *strategiasının* askerî merkezi konumunda olduğu belirtilmektedir. Toros silsilesinden Kommagene ve Melitene'ye ulaşan stratejik geçit yolunu denetleyen bu yerleşimin, önemini Bizans Dönemi'nde de koruduğu ifade edilmektedir. Yurdakul 2020, 19.

¹⁰¹ Kataonia'nın Pyramos Nehrinin üst kesiminde uzanan ve metropol olarak Plasta'yı (Elbistan) barındıran bölümü Bizans Dönemi'nde Lykandos olarak bilinmekteydi. Adontz 1970, 59-60.

¹⁰² Elbistan'daki mil taşları için bkz. CIL III 12162-12167.

¹⁰³ Elbistan'ın Demircilik köyünde okunamayacak kadar kötü durumda iki miltaşı bulunmuştur. Hogarth 1893, 686. Ayrıca Söğütlü Çayı'nın yaklaşık 3 km yukarısında, eski bir köprünün kalıntıları vardır. Ancak bu noktadan itibaren Melitene yolunun izi kaybolmuştur. Yolun Melitene'ye Doğanşehir'in kuzey ve batısındaki engebeli, geçmesi zor araziden değil, günümüzdeki modern yol hattı olan Özbek, Kangal, Sevdili, Topallı, Darıca, Kepez, Gürkaynak, Develi ve Akçadağ güzergâhını izlemiş olabileceği düşünülmektedir. Bölgenin topografik yapısı incelendiğinde en olası yolun belirtilen hat olması oldukça mantıklıdır. Magie 1950, 1350.

¹⁰⁴ Hild 1977, 87.

¹⁰⁵ Anazarbos-Kokussos yolu üzerindeki Kadirli (Flaviopolis-Flavias) ve Flaviopolis ile Flavias'ın aynı yer olup olmadıkları ve farklı görüşler için. bkz. Magie 1950, 1440.

devam edip Kataonia-Kilikia sınırına çok yakın olan Gezbeli'nin doğusundan geçerek güneye Saimbeyli'ye ve oradan da Kozan'a ulaşan günümüzdeki Adana-Sivas yoludur. Roma ve Bizans dönemlerinde Kaisareia'dan Komana'ya¹⁰⁶ Ariarathia üzerinden gitmeyi Tahtalı Dağlarını batı-doğu yönündeki dağ geçitlerini kullanarak da gidebilmeniz mümkündür. Yol, Kaisareia'dan sonra Arasaxa'dan (Akmescit-Zerezek) geçip güneydoğu istikametine yönelmekteydi. Burada Kuruçay Vadisi'ni takip eden yol daha sonra güneye yönelerek Komana'ya ulaşmakta¹⁰⁷ ve hem Ariarathia'dan gelip Kokussos'a giden hem de Komana'nın güneyinden geçerek Saimbeyli-Kozan yönüne giden yolla birleşmekteydi.¹⁰⁸

Kataonia'daki yolların büyük çoğunluğu genelde Antitoros Dağları ve bu dağların arasındaki büyük vadi sistemlerini izlemektedir. Kataonia Ovası olarak lokalize edilen Afşin-Elbistan çöküntü alanı içerisinde de bazı yollar bulunmaktaydı. Bu yollardan en önemlisi Arabissos'tan kuzeye Tanır'a doğru giden yoldur. Yol, Tanır'ın kuzeyinde batıya doğru dönerek Binboğa Dağları'nın kuzey kesimleri arasından geçip Sarız'a, oradan da Ariarathia'ya ulaşmaktaydı. Ovadaki bir diğer yol da kuzey-güney doğrultusundadır. Elbistan'tan kuzeye sırasıyla Küçükyapalak ve Büyükyapalak köylerinden geçen yol Malatya'nın Darende ilçesine sonra da Sivas'ın Gürün ilçesine ulaşmaktaydı. Bu yol günümüzdeki Elbistan-Darende-Malatya yoludur. Antik dönemlerden beri kullanıldığı belirtilen bir diğer yol ise bir dağ yolu olarak tanımlanmaktadır. Bu yolun, Pyramos Nehri'nin içinde aktığı derin bir kanyon olan Kısık vadisini izleyerek Arabissos ve Plasta'yı Germenikia'ya bağladığı belirtilmektedir. Bu dağ yolunun üzerinde Kataonia-Kommagene sınırı yer almaktaydı. Sınırın ise yaklaşık olarak Hacınıoğlu Köyü civarından geçtiği düşünülmektedir.¹⁰⁹

Roma Dönemi Kataonia Bölgesi yolları çeşitli antik harita ve yol rehberlerinde de gösterilmektedir. Itinerarium Antonini'de Kaisareia-Komana-Kokussos-Flaviopolis, Kokussos-Arabissos-Melitene ve Arabissos-Tonos (Sivas-Altınyayla) yolları gösterilmektedir. Tabula Peutingeriana'da ise Kaisareia-Komana-Kokussos-Germenikia ve Kokussos-Arabissos-Melitene yolları gösterilmektedir.¹¹⁰

Kataonia'da Din ve Kült

Kataonia Bölgesi'nde bulunan ve başkent konumundaki Komana¹¹¹ yerleşiminin adı Helenistik Dönem'de Hierapolis olarak değiştirilmiştir.¹¹² Hierapolis, yer adı olarak Anadolu ve Suriye'deki birçok yerleşime verilmiştir. Komana, Tanrıça Ma tapınağına ev sahipliği yapmaktaydı. Tanrıça Ma, III. Ariarathes dönemindeki Kappadokia¹¹³ sikkelerinde Athena Nikephoros¹¹⁴ görünümünde betimlenmiş ve sikkelerin arka yüzünde her zaman yer almıştır.¹¹⁵

¹⁰⁶ Komana'nın batısındaki mil taşlarının mesafeleri Kaisareia'ya göre ayarlanırken doğusundaki mil taşları ise Melitene'ye göre düzenlenmekteydi. Baz 2011, 400.

¹⁰⁷ Zerezek'ten (Arasaxa) gelen yol, güneydoğu yönünde Yünören Köyü yolu ile bölgedeki dağlık kütlelerin kuzeyinden geçtiği gibi Kızılören Köyünün güneyinden 2000 metre rakımlı dağların arasından da geçmiş olabilir. Yol daha sonra Zamantı Nehri'ni geçip Tomarza'nın Avşarsöğütü Köyü yakınında doğuya doğru Kuruçay Deresi vadisi boyunca devam etmekteydi. Komana'nın doğusundaki Kemer'e ulaşan yol, buradan Komana'ya ve güneye Kokussos'a (Göksun) uzanmaktaydı. Kemer-Göksun arası mil taşları için bkz. CIL III 6942-6949=IGR III 131). Kuruçay'ı takip eden yolun iki şekilde Kemer'e ulaşması mümkün gözükmektedir. Birincisi yol, Sarız'ın Değirmentaş Köyü yakınlarında kuzeydoğuya doğru yönelip Sarız'a ulaşmakta daha sonra da Kemer'e doğru güneye yönelmekteydi. İkinci olası yol ise Değirmentaş Köyü'nden güneydoğu istikametine devam eden yol vadi hattı boyunca ilerleyip Fettahdere Köyü üzerinden güneye Kemer'e uzanmaktaydı. Kuruçay Vadisi ve yukarıda belirtilen bu yolun Kataonia'nın buradaki sınırını oluşturması da muhtemeldir. Kuruçay'dan itibaren Komana'ya kadar mil taşları için bkz. CIL III 6950-6955. Göksun ve civarındaki mil taşları için bkz. CIL III 6930-31,6933-38 ve 6940.

¹⁰⁸ Hild 1977, 132.

¹⁰⁹ Ersoy 2014, 58.

¹¹⁰ French 2016, 13-14, 25-30.

¹¹¹ Anadolu'daki asırlık dini uygulamaların Pontus ve Kappadokia bölgelerinde devam ettiği bilinmektedir. Tanrıça Ma'nın Kataonia'daki Komana'da ve Pontus Komanası'nda kutsal alanları vardı. Michels 2017, 46.

¹¹² Sofou 2020, 16.

¹¹³ Kappadokia krallarının sikkeleri üzerinde Tanrıça Ma'nın betimlemeleri yer almıştır. Michels 2017, 47.

¹¹⁴ Sikke betimlemlerindeki tanrıçanın genelde Athena olduğu düşünülse de aslında betimi yapılan Tanrıça Kappadokia'nın ulusal tanrıçası olan Mâ'dır. III. Ariarathes Dönemi Kappadokia sikkeleri üzerinde betimlenen tanrıça Athena (Tanrıça Mâ) sikkeleri için bkz. Simonetta 1961, 9-50.

¹¹⁵ Ghita 2010, 58-67.

Apollon, genel olarak Helios, Mithra ve Pers Güneş Tanrısı ile ilişkilendirilmiştir. Strabon, Komana'nın bütün Kappadokia'da tapınımı olan Kataonia Apollon'una¹¹⁶ ait tapınağın bulunduğu bir yerleşim olduğunu belirtmektedir.¹¹⁷ Kataonia Apollon'u, *Arkhegetes* unvanı ile tapınım görmüştür. Arkhegetes, Grekçe lider ve kurucu anlamına gelen bir sözcüktür. Bu tanrının, Kataonialıların atası olduğu düşünülen yerel bir tanrının asimile olmuş hali olduğu belirtilmektedir. Komana ve Kataonia'daki Grek kültürünün, III. Ariarathes ile değil bu bölgelerin Seleukos idaresi altında olduğu dönemde bölgeye girdiği düşünülmektedir. Artemis Tauropolos¹¹⁸, Apollon Arkhegetes ve Athena¹¹⁹, Komana Rahip Devleti ile bağlantılı tanrılardır. Bu üç tanrı, Seleukos Hanedanı'nın panteonunun temel tanrılarıdır ve erken dönem sikkelerinde çokça betimlemeleri yapılmıştır. Bu durumun Komana ve Kataonia'daki MÖ 294-258 arasındaki Seleukos egemenliği ile de örtüştüğü görülmektedir. Grek tanrıları, Seleukos yönetimi altındayken bu bölgelerde özümsemiştir. Komana, Hieropolis adını Seleukos iktidarı zamanında almıştır.¹²⁰

Zeus Dakienos kültürünün Kappadokia Bölgesi'ndeki Kataonia'da görüldüğü ve bu kültürün rahipliğinin de oldukça önemli olduğu belirtilmektedir. Dakienos kültürünün Kataonia'daki varlığı dışında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Kataonia'nın en büyük yerleşimi olan Komana'da ise *Enyo* (Ma) tapınımı önem açısından birinci sıradadır. Roma Dönemi'nde bu tanrıça *Bellona*¹²¹ ile özdeşleşmiştir. Bu tanrıçanın Magna Mater'in sonraki formu olduğu ifade edilmektedir. Ma inancı ve kültürünün önem sıralamasında birinci olmasından dolayı Kataonia'da ana tanrıça kültürünün hakim olduğu özellikle vurgulanmaktadır.¹²²

Sonuç

Önemli askeri ve ticari yolların üzerinde bulunan Kataonia, Helenistik, Roma ve Geç Roma dönemlerinde sınır bölgesi olmasının vermiş olduğu stratejik konumu korumuştur. Oldukça dağlık ve engebeli bir görünüme sahip olan bölge, zaman zaman geniş alanları kapsamış olarak gösterilse de asıl manada günümüz Adana ilinin Tufanbeyli ilçesi ile Kahramanmaraş ilinin kuzeyinde yer alan Göksun, Afşin ve Elbistan ilçelerini kapsamaktaydı. Kataonia'nın kuzeyinde Sargarausene, batısında ve güneyinde Kilikia ile Kommagene, doğusunda ise Melitene bulunmaktaydı. Bölgedeki yeryüzü şekillerinin, yerleşim düzeni ve yoğunluğu yanında iklim ve yaşamsal aktiviteleri de etkilediği söylenebilir. Bölge hakkında detaylı olmasa da bazı antik yazarlar tarafından bilgiler verilmiştir. Kataonia hakkında en önemli bilgileri veren antik yazarların başında Strabon gelmektedir. Pers İmparatorluğu döneminde Kataonia, Kappadokia Satraplığı'na bağlı bir bölgedir. Kataonia Bölgesi, Pers İmparatorluğu'na karşı yapılan bir ayaklanmanın da merkezi olmuştur. Kataonia, Pers idaresinden sonra Kilikia ve Seleukosların yönetiminde kalmış, ardından III. Ariarathes tarafından Kappadokia Krallığı'na ilhak edilerek gittikçe artan bir öneme sahip olmuştur. Bölge, Helenistik Dönem'den itibaren ayrı bir idari yönetim birimi olarak yer almıştır. Roma'nın Kappadokia Krallığı'nı ele geçirmesi ile Kappadokia toprakları eyalete dönüştürülmüş ve Kataonia, bu yeni eyaletin idari birimlerinden birisi olarak kalmaya devam etmiştir. Armenia Krallığı içinde kısa bir süre bulunan Kataonia, daha sonra Geç Roma Dönemi'nde de farklı eyaletler içerisinde bir bölge olarak kalmıştır. Kataonia'nın en önemli ticari ve dini merkezi Komana'dır. Komana, tarihi MÖ 1. Binyılın çok daha öncesine giden kutsal bir yerleşimdir. Hitit İmparatorluk Dönemi'nde Kizzuwatna Bölgesi'ndeki Kummani yerleşimi Komana antik kentine lokalize edilmektedir. Kentte Grek tanrı ve tanrıçalarının tapınakları yapılmış ve bu tanrılar uzun süre tapınım görmüştür. Bölgedeki bir diğer önemli askeri

¹¹⁶ Strabon, Kataonia'nın dağlık bölgesindeki bir yerleşimi olan Dastarkon'daki Apollon Tapınağı'ndan bahsederek, Kataonia Apollonunun sadece Kataonia'da değil tüm Kappadokia'da tapınımı olan bir tanrı olduğunu belirtmektedir. Komana (Hieropolis)'da Apollon haricinde, Asklepios, Hermes, Men ve Zeus Olybreus'a adanmış yazıtların da bulunduğu belirtilmektedir. Körsulu 2011, 32.

¹¹⁷ Strabon, XII.2.6.

¹¹⁸ Prokopius'a (*De Bellis* I.17.18) göre, Kappadokia Komana'sında biri Artemis'le, diğeri ise Iphigenia ile ilişkili iki tapınak vardı.

¹¹⁹ Tanrıça Ma'nın Athena Nike ile asimilasyonunun ilk olarak Kappadokia yöneticilerinin kendileri tarafından teşvik edildiği düşünülmektedir. Bu kültürün, Ariarathes'in III. Antiokhos'un kızı Stratonike ile evlenmesi ile ilgili olduğu ve Kataonia'nın, Seleukos kralı tarafından çeyiz olarak verildiği belirtilmektedir. Pastor 2016, 62.

¹²⁰ Sofou 2020, 24-27.

¹²¹ Caesar, *De bello Alexandrino*'da, Sextus Caesar'ın Mazaka'dan (Kayseri) iki günlük yürüyüşle Komana'ya ulaştığını ve burada Tanrıça Bellona'nın tapınağı olduğundan bahsetmektedir. (Caes. *De Bell. Alex.* 66).

¹²² Hakman 2012, 106.

merkez ise Arabissos'tur. Kataonia'nın sınırları daha çok ırmak, dere, dağ sıraları ve vadiler gibi doğal oluşumlar tarafından şekillenmiştir. Antik kaynaklar ve yol rehberleri içerisinde belirtilen pek çok yolun geçtiği bir bölge olan Kataonia'da özellikle Roma Dönemi'nden kalma birçok mil taşı, yolların güzergahlarının belirlenmesi açısından oldukça önem taşımaktadır. Bölgenin stratejik olarak önemini artıran başlıca özelliği birçok bölgeyi birbirine bağlayan yolların üzerinde olmasıdır. Kataonia içinde yer alan Antitoros Dağları, Antikçağ boyunca özellikle kuzey-güney hattı boyunca bölgeleri birbirine bağlayan önemli geçitlere ev sahipliği yapmıştır. Bölgede özellikle Kaisareia-Melitene ve Kaisareia-Germenikia yolları Antik Çağ boyunca ana yollar olmuştur. Bu yolların yanında bölgeyi güney batı yönünde Kilikia'ya, kuzey yönünde ise Sebasteia'ya kadar bağlayan ara yollar bulunmaktadır. Kataonia Bölgesi'nin yerleşim ve yolları, Antik Dönem boyunca hazırlanan birçok yol rehberi ve harita çalışmalarında da yer almaktadır.

Kaynakça

Antik Kaynaklar

Ananias of Shirak. *The Geography*. (Trans. Robert H. Hewsen). Wiesbaden: Ludwig Reichert Verlag. (1992).

Cornelius Nepos, *Datames, On the Great Generals of Foreign Nations*. (Trans. J. C. Rolfe). Cambridge: The Loeb Classical Library.(1966).

Cornelius Nepos, *de viris illustribus: Kommentar*. (Trans. Ernst Alfred Kirfel). Aschendorffs Sammlung lateinischer und griechischer Klassiker. (1972).

Diodorus Siculus, *Bibliotheca Historike*, (Trans. C. H. Old Father). Harvard University Press, (1989).

Herodotos, *Tarih*, (Çev. Müntekim Ökmen). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (2012).

Julius Caesar, *Commentarius de bello Alexandrino (Latin Edition)*. Ann Arbor: University of Michigan. (1896)

Itinerarium Antonini Augusti et Hierosolymitanum. (Ed. Gustav Parthey, Moritz Pinder). Berlin: Impensis Frederici Nicolai. (1848).

Plinius, *Pliny, Natural History*, (Trans. H. Rackham). Cambridge: Harvard University Press, (1938).

Procopius. *De Bellis*. (Trans. Henry Bronson Dewing). William Heinemann-The Macmillan Co. Cambridge: Harvard University Press. (1928).

Ptolemaios, *Claudius Ptolemy, Geography*, (Çev. Edward Luther Stevenson). Cosimo Classics. (2011).

Quintus Curtius Rufus, *The History of Alexander*, (Trans. John Yardley). London: Penguin Books Limited, (1984).

Stephanos Byzantios, *Ethnika*, (Trans. A. Westermann). Lipsae, 1839.

Strabon, *Geography*, (Trans. H. L. Jones). Cambridge: Harvard University Press. (1917).

Modern Kaynaklar

- Adıbelli, R. (2002). Kapadokya Bölgesi'ndeki Hıristiyanlık Tarihi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Adontz, N. (1970). Armenia In The Period of Justinian. Lisbon: Calouste Gulbenkian Foundation.
- Arslan, M. ve Bulut, E. (2017). Eskiçağ'da Kappadokia Bölgesi'nin Sınırları. *Journal of History Studies*. Volume 9 Issue 2. 49-65.
- Baz, F. (2011). Kapadokya Komanası'nda Epigrafik Yüzey Araştırmaları 2009, 28. AST, 3. Cilt, Ankara. 397-408.
- Bilen, G. ve Bayrak, M. (2018). Kahramanmaraş Potansiyel Yatırım Konuları Araştırması. Ankara: T.C. Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı.
- Bing, J.D. (1998). "Datames and Mazaeus: The Iconography of Revolt and Restoration in Cilicia", *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, 47 (H1). 41-76.
- Bulut, E. (2018). Eskiçağ'da Kappadokia Bölgesi'nin Tarihi Coğrafyası. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Casabonne, O. (2009). Kataonia, Melitene, Kummanni and The Problem of Komana. *Acta Orientalia Belgica XXII*. 181-188.
- CIL III (Corpus Inscriptionum Latinarum). (1873). Inscriptiones Asiae, provinciarum Europae Graecarum, Illyrici Latinae. (Ed. Th. Mommsen).
- Çetik, R. (1985). Türkiye Vegetasyonu 1: İç Anadolu'nun Vegetasyonu ve Ekolojisi. Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi.
- Dittenberger, W. (1903-1905). *Orientalis graeci inscriptiones selectae: supplementum sylloges inscriptionum graecarum*. Leipzig: S. Hirzel.
- Erkiletlioğlu, H. (2019). Kappadokia Krallığı ve Roma Bizans Dönemi. Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Ersoy, A. (2014). Germanicia Antik Kenti ve Mozaikleri. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Forlanini, M. (2013). La survie des toponymes de l'âge du bronze dans le Pont et en Cappadoce. *Colloque international de Besançon*. (26-27 novembre 2010). Volume I. 69-84.
- French, D. H. (2012). Roman Roads and Milestones of Asia Minor, Vol. 3. Milestones Fasc. 3.3. Cappadocia. British Institute of Archaeology at Ankara.
- _____ (2016). Roman Roads and Milestones of Asia Minor, Vol. 4 The Roads Fasc. 4.1. Ankara British Institute of Archaeology at Ankara.
- Ghiță, C. E. (2010). Achaemenid and Greco-Macedonian Inheritances in the Semi-Hellenised Kingdoms of Eastern AsiaMinor. Doctoral Thesis. University of Exeter, Exeter.
- Great Britain Admiralty Naval Intelligence Department. (1919). A Handbook of Asia Minor. United Kingdom.
- Gurney, O.R. (1997). The Annals of Hattusilis III. *Anatolian Studies*, Vol. 47. 127-139.
- Hakman, M. (2012). Kapadokya'da Zeus Kültü. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hild, F. (1977). Das Byzantinische Strassensystem In Kappadokien. Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften.

- Hirschfeld, G. "Arabissos". *Paulys Realencyclopädie Der Classischen Altertumswissenschaft (RE)*. II/1: 364-365. Georg Wissowa (ed.), Stuttgart: J. B. Metzlersche Buchhandlung, 1895.
- Hogarth, D.G. (1893). *RGS Supplementary Papers* Vol III. 643-744.
- IGR III (Inscriptiones graecae ad res romanas pertinentes). (1904). (Ed. Georges Lafaye, René Cagnat). E. Leroux.
- Jones, A.H.M. (1971). *The Cities of The Eastern Roman Provinces*. London: Oxford University Press.
- Khorikyan, H. G. (2017). *The Administrative Division of the 13th Satrapy of Achaemenid Persia in the Reign of Darius II*. (Ed. Vladimir A. Dmitriev). *Metamorphoses of History*. 10. Sayı. Pskov: Pskov State University. 174-180.
- Koyuncu, C. (2015). *Eski Yunan ve Roma Döneminde Kappadokia Bölgesi*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Körsulu, H. (2011). *Kappadokia Komana'sı Hellenistik ve Roma Dönemi Seramikleri*. Doktora Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Laurent, P. E. (1830). *An Introduction to the Study of Ancient Geography*. Oxford: Henry Slatter.
- Long, G. (1854). "Comana". (Ed. William Smith). *Dictionary of Greek and Roman Geography* Vol 1. Boston: Little, Brown and Company.
- Magie, D. (1950). *Roman Rule in Asia Minor*. Princeton: Princeton University Press.
- Michels, C. (2017). *The Persian Impact on Bithynia, Commagene, Pontus, and Cappadocia*. (Ed. S. Müller, T. Howe, H. Bowden, R. Rollinger). *The History of the Argeads, New Perspectives. Classica et Orientalia* 19, 41-56.
- OGIS. Wilhelm, D. (*Oriens Graeci Inscriptiones Selectae*). 1903-1905.
- Panichi, S. (2005). *Cappadocia Through Strabo's Eyes*. (Ed. D. Dueck, H. Lindsay, S. Potheary). *Strabo's Cultural Geography*. Cambridge: Cambridge University Press. 200-215.
- Pastor, L. B. (2016). *Comana Pontica in Hellenistic Times: A Cultural Crossroads*. (Ed. Maria-Paz De Hoz, Juan Pablo Sanchez Hernandez, Carlos Molina Valero). *Between Tarhuntas And Zeus Polieus. Colloquia Antiqua* 17. 47-73.
- Ramsay, W. M. (1960). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*. (Çev: Mihri Pektaş). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- RE. *Paulys Realencyclopädie Der Classischen Altertumswissenschaft*. 1894-1978.
- Ruge, W. (1919). "Kataonia". *Paulys Realencyclopädie Der Classischen Altertumswissenschaft (RE)*.X/2:2478-2479. Georg Wissowa (ed.), Stuttgart: Alfred Druckenmüller Verlag.
- _____ (1921). "Komana". *Paulys Realencyclopädie Der Classischen Altertumswissenschaft (RE)*. XI/1:1127. Georg Wissowa (ed.), Stuttgart: J. B. Metzlersche Buchhandlung.
- _____ (1922). "Korax". *Paulys Realencyclopädie Der Classischen Altertumswissenschaft (RE)*.XI/2:1379. Georg Wissowa (ed.), Stuttgart: J. B. Metzlersche Buchhandlung.
- Sekunda, N.V. (1988). "Some Notes on the Life of Datames", *Iran* 26, 35-53.
- Sevin, V. (2013). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Simonetta, B. (1961). "Notes on the Coinage of the Cappadocian Kings". *The Numismatic Chronicle and Journal of the Royal Numismatic Society*, Vol. 1. 9-50.
- Sofou, A. (2018). *The Hellenistic Kingdom of Cappadocia*. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών, Βιβλιοθήκη Σ. Σαριπόλου.

_____ (2020). Comana of Cappadocia renamed Hierapolis: the reattribution of an old coin issue as evidence of the Early Hellenization of the Cappadocian kingdom under the first Seleucids. (Ed. Ergün Laflı). *Colloquia Anatolica et Aegaea-Congressus internationales Smyrnenses X, Cappadocia and Cappadocians in the Hellenistic, Roman and Early Byzantine periods.* (May 14-15, 2020). 14-35

Şar, E. (2004). *Antik Kaynaklarda Kappadokia Bölgesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.*

Tekin, O. (2007). *Eski Anadolu ve Trakya: Ege Göçlerinden Roma İmparatorluğunun İkiye Ayrılmasına Kadar. İstanbul: İletişim Yayınları.*

_____ (2011). *Pers İmparatorluğu'ndan Türk-İslam Egemenliğine Kahramanmaraş'ta Tarih, Kültür ve Para.* (Ed. Filiz Özdem). *Dağların Gazeli Maraş. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.* 157-183.

Texier, C. (2002). *Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi.* (Çev: Ali Suat). Ankara: Anformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı.

Treidler, H. "Pyramos". *Paulys Realencyclopädie Der Classischen Altertumswissenschaft (RE).* XXIV:1-11. Georg Wissowa (ed.), Stuttgart: Alfred Druckenmüller Verlag, (1963).

Yakubovich, I. (2014). *From Lower Land to Cappadocia.* (Ed. Michael Kozuh, Wouter F. M. Henkelman, Charles E. Jones, Christopher Woods). *Extraction & Control Studies in Honor of Matthew W. Stolper.* Saline: McNaughton & Gunn. 347-352.

Yurdakul, Ş. (2020). *Roma'nın Principatus Devri'nde (MÖ 27-MS 284) Kappadokia Eyalet Valileri. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.*

Yüncü, Z.T. (2015) *A Proposal For A Method Of Cultural Landscape Character Assessment: A Research On The Context, Method And Results For The Cappadocia Landscape, Turkey, Doctoral Thesis. The Graduate School of Nature And Applied Sciences of Middle East Technical University, Ankara.*

İnternet Kaynakları

<http://ancientrome.ru/ius/library/codex/theod/liber13.htm> (27.11.2020)

https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/N31_Scott.htm (30.11.2020)

<https://kahramanmaras.tkd.gov.tr/Docs/kahramanmarasTKDK130238098953395804.pdf> (02.12.2020)

<https://pleiades.stoa.org/places/629081> (02.12.2020)

http://www.uwo.edu/lawlib/blume-justinian/_files/docs/novel21-40/novel21-40.htm (04.12.2020)